

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

Vår ref.
20/00939-12

Deres ref.

Dato
27.05.2020

NMBU Innspill til god styring av statlige universiteter og høyskoler

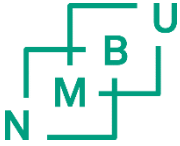
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) viser til brev av 20.2.2020, deres ref. 20/869, der statsråden ber om innspill til kommende stortingsmelding om styringspolitikk for statlige universiteter og høyskoler.

Universitetsstyret ved NMBU behandlet saken i møte den 7.5.2020.

NMBU mener det er positivt at det blir en gjennomgang av styringssystemet for universiteter og høyskoler samtidig som det fremmes forslag til ny lov om universiteter og høyskoler. NMBU deler departementets oppfatning at styringssystemet på best mulig måte må legge til rette for universitetenes og høyskolenes faglige og strategiske utvikling, samtidig som det også må sikre samfunnets behov for kapasitet og kompetanse nasjonalt og regionalt. Det er nødvendig at utdanning og forskning er av høy kvalitet og relevans.

NMBU deler den oppfatning, som flere har kommet med innspill på, at sentrale myndigheters samlede styring av universitets- og høyskolesektoren i dag er for omfattende. Dette kan på lang sikt virke negativt inn på universiteter og høyskolars rom til å utvikle virksomheten og gi institusjonen mulighet til å utvikle sin profil. Utviklingsavtalene som er inngått med institusjonene er et skritt i riktig retning når det gjelder å utvikle tydelige institusjonsprofiler og bedre arbeidsdeling i sektoren. NMBU inngikk utviklingsavtale med KD (2019-2022), og ordningen med utviklingsavtaler skal evalueres som del av arbeidet med «styringsmeldingen» som skal legges fram våren 2021.

Det må være et mål for dette arbeidet at den samlede styringen blir mindre omfattende enn det er per i dag, og med noen parametere som er spesifikke for den enkelte institusjon. Per i dag styres institusjonene gjennom regelverk, mål- og resultatstyring, styringsdialog, herunder tildelingsbrev og etatsstyringsmøter,

organisering og finansiering, inkludert finansieringssystemet og konkurransearenaene.

Det er i dag et betydelig antall styringsparametere som det skal rapporteres på, og til mange instanser. Dette bør være mulig å forenkle, og det kan bidra til en betydelig grad av avbyråkratisering dersom det kan rapporteres ett sted, slik at departementet henter ut det som er nødvendig for tilsyn med virksomheten.

Statsråden ba om innspill fra enkeltpersoner med lang og bred erfaring fra sektoren. Innspillene peker på ulike problemer og dilemmaer med dagens måte å styre på:

- For detaljert innblanding i innholdet i enkelte utdanninger (f.eks. Lærer- og helseutdanningene)
- For kortsiktig styring som ikke evner å skille mellom ulike institusjoners særpreg
- Dagens styring er for byråkratisk og detaljert og preget av for lite tillit til universiteter og høyskoler
- For *mye* som blir målt, og det er for *mange* som måler

Oppfordringen som kommer frem i innspillene er at departementet gjennomfører en reform for forenkling og avbyråkratisering av systemet for styring og oppfølging og kontroll av norske universitet og høyskoler.

NMBU slutter seg til denne oppfordringen.

NMBU vil også bemerke at det i tillegg til stortingsmeldingen om styringspolitikk og fremleggelse av forslag til ny lov om universiteter og høyskoler, bør følges opp med en grundig gjennomgang og revisjon av forskrifter og retningslinjer som gjelder for sektoren.

Dimensjonering, kapasitet og kompetanse:

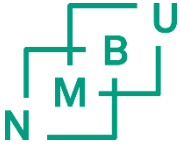
Hvordan bør dimensjoneringen av høyere utdanning styres for å sikre tilstrekkelig kapasitet og kompetanse for regionene og framtidens arbeidsliv?

Hvilken rolle bør departementet ha i dimensjoneringen av kapasitet og hvilket ansvar bør gis til universiteter og høyskoler?

Hvordan styre etter- og videreutdanning?

For å dekke nasjonale behov og sørge for sektorens samlede samfunnsoppdrag, vil dette forutsette større grad av samordning og arbeidsdeling mellom institusjonene. Departementet bør fortsatt ha en sentral rolle for å sikre dimensjonering av kapasitet i utdanningene, og styre høyere utdanning slik at kvaliteten i utdanningstilbudet opprettholdes og at det ikke blir unødig konkurranse som kan svekke dette. For profesjonsutdanningene bør departementet fortsatt ha en sentral rolle for å sikre dimensjonering, kapasitet og kompetanse..

Det bør være en gjennomgang av styring av etter- og videreutdanning med mål om å styrke satsingen mot livslang læring. NMBU har 'Læring hele livet' som et av innsatsområdene i sin strategi og har vedtatt en handlingsplan for etter- og videreutdanning. Institusjonene bør i stor grad styre dette selv ut fra egen kompetanse, kapasitet og opplevd behov i markedet, men det bør være sterkere økonomiske insentiver også fra departementet dersom dette skal lykkes.

Finansiering:

Hvordan innrette konkurransearenaer og finansieringssystemet for universiteter og høyskoler for å sikre forskning og utdanning av god kvalitet i hele landet?

Alle institusjoner må ha vilkår som gjør det mulig å utvikle seg. Det gjelder også tilgang på nasjonale konkurransearenaer innen forskning og utdanning.

UH-institusjonene bør få større økonomisk frihet til å bygge reserver, eller få muligheter til å ta opp lån for å ivareta sine langsiktige perspektiv under forutsigbare økonomiske rammer.

Finansieringssystemet for forskning og utdanning må gjennomgås. De kategoriene som gjelder per i dag, tar ikke i tilstrekkelig grad hensyn til forskning og utdanning som har stort behov for infrastruktur og laboratorier. Finansieringssystemet gir ikke tilstrekkelig rom for fornying og videreutvikling. Finansieringssystemet må også være innrettet slik at det er mer rom for grunnforskning og mindre styring, blant annet via finansieringskildene.

Departementet bør vurdere om det skal være ulike finansieringssystem for ulike kategorier institusjoner, eller institusjoner med ulike profiler, slik det også har kommet innspill på. NMBU har flere studieprogram med en profesjonsrettet profil som er særegne for NMBU. En videreutvikling av utviklingsavtalene kan være et instrument som kan brukes for å ivareta den særskilte profilen NMBU har som 'bærekraftsuniversitetet' og hvor NMBU har en høy kvalitet internasjonalt.

NMBU mener at resultatindikatoren publikasjonspoeng må gjennomgås og vurderes annerledes i et fremtidig finansieringssystem. Det er mye tid som går med for vitenskapelig personale i publiseringskomiteene. Det er mye kontroll og stor innsats for relativt sett lite penger, og det er uheldig at det fortsatt ikke er fagnøytralt slik at det gir ulik økonomisk uttelling mellom fagområder.

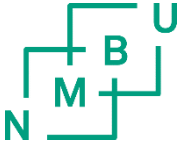
RBO i lukket ramme for forskning bør også gjennomgås, både med tanke på å kunne åpne denne, men også om den bør avvikles i sin nåværende form.

NMBU mener at det kan være noen felles indikatorer for hele sektoren og noen som er særlige avhengig av fagområde. Det kan for eksempel være indikatorer som speiler fagområdene for de utdanningsinstitusjonene som har relativt definerte faglige ansvarsområder.

NMBU mener videre at departementet bør vurdere å samordne finansieringskilder, som for eksempel DIKU og NFR.

For å fremme innovasjon bør det stilles dedikerte ressurser til rådighet. Departementet må forvente at UH-sektoren og næringsliv utvikler dette sammen, og det bør vurderes å gi større økonomiske fordeler/insentiver for å bidra til forskning, utdanning og innovasjon i sammenheng. UH-sektorens rolle for å fremme innovasjon må sikres bedre, for eksempel gjennom tilførsel av øremerkede midler til dette formålet. Arbeidet med å finne gode meritteringsordninger for innovasjon bør også videreføres.

NMBU vil også peke på at det bør utvikles nasjonale veikart for forskningsinfrastruktur med enda tydeligere samarbeidsmodell for å sikre viktig, men ressurskrevende og kompetansekrevede infrastruktur med høy kvalitet.

Styring av profesjonsutdanninger:

Hvordan bør ulike typer utdanninger styres for å sikre et nasjonalt system og kandidater med rett kompetanse?

NMBU mener at gradsforskriften bør videreføres for å sikre en overordnet nasjonal styring med tilbudet av ulike utdanninger i ulike deler av landet. Forskriften skal bidra til å regulere det nasjonale behovet for forskjellige utdanninger, regionalt kompetansebehov og kvalitetsindikatorer. Samtidig er det områder som ikke kan styres politisk fordi noen utdanninger også er styrt av internasjonal akkreditering.

NMBU mener samtidig at det er viktig å samle sterke fagmiljøer for å sikre fagkompetansen som grunnlag for god utdanning og forskning, og for å katalysere et større mangfold i sektoren.

Mangfoldig sektor:

Hva slags rolle bør offentlige myndigheter ha og hvilke virkemidler bør brukes for å sikre en mangfoldig universitets- og høyskolesektor?

Institusjonene har i dag ansvar for å dimensjonere studietilbud og forskningsinnsats innenfor gjeldende rammebevilgninger. For å sikre kvalitet i utdanningene og forskningen bør en vurdere å være mer restriktiv med å gi anledning til å etablere identiske studier ved flere institusjoner. I den senere tid har dette særlig vært fremme innenfor medisin, men det gjelder også på områder som berører NMBU, slik som veterinærmedisin og landskapsarkitektur. Det kan være at øremerkede bevilgninger bør videreføres for å sikre og styrke fagområder.

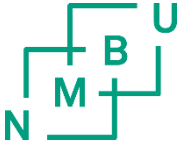
Det bør fortsatt være slik at en opprettholder rolle- og ansvarsfordelingen mellom UH-sektoren og instituttsektoren. Det innebærer for eksempel at det er UH-sektoren som gradsgivende institusjoner, og ikke instituttsektoren, som fortsatt må ha ansvar for ph.d.-utdanningene og post.doc-stillinger.

Direktoratenes rolle i styring:

Hva slags rolle bør direktorater under Kunnskapsdepartementet spille i styringen av UH-sektoren, f.eks. i styringen av kapasitet og kompetanse, dimensjonering og profesjonsutdanninger?

NMBU mener at direktoratene fungerer som et byråkratiserende mellomledd. Det store antallet direktorater, med til dels overlappende mandater og arbeidsoppgaver, kan bidra til at UH-enhetene eksponeres for uavhengige forespørsler om omtrent samme saker. NMBU har eksempler på slike doble henvendelser, og mener at det er nødvendig at det ryddes i ansvarsforhold og oppgaver mellom direktoratene.

Direktoratene kan slås sammen, det kan forenkles og oppgavene kan koordineres slik at direktoratene ikke i samme grad styrer som nå. Da kan UH-sektoren forholde seg til kun ett direktorat som fremstår samordnet, med forenklet organisasjon og lite byråkrati. Vår sektor har fått merke statens avbyråkratiseringskutt i en rekke år, og blant annet av denne grunn er økt byråkratisering uønsket. En «direktorisering» som beskrevet over må også unngås fordi vi ikke ønsker at den nødvendige og viktige direkte kontakt mellom institusjonene og departementene svekkes.

NMBU mener også at fagdepartementenes rolle, ut over Kunnskapsdepartementet, bør adresseres i denne sammenheng. Det er viktig at fagdepartementene, for NMBUs del spesielt Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Helse og omsorgsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet, kan bidra til NMBUs virksomhet og utvikling.

Vennlig hilsen

Sjur Baardsen
Rektor

Jan Olav Aarflot
Seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikke håndskrevne signaturer.